

ban minden szakszerűséget nélkülözünk és jobb közélet nem is várható addig, amíg az emberismeretet és gyakorlati lélektant nem tanítják valamennyi egyetem és főiskola mindegyik karán.

E lélektani felfogásból folyó új nevelés elveivel foglalkozik a 18.—23. pont, melyeknek alap gondolata, hogy nem az iskola intézményét kell javítani, hanem a tanárok lélektani megértését. Nevelői szabadságot kell nekik adni és mélyen megalapozott lélektani műveltséget. Így lehet az iskolát a szociális haladás eszközévé tenni, a közösségérvés fejlesztőjévé. Egyelőre nevelési tanácsadással kell pótolni a szülők és tanárok lélektani hiányosságait. A nevelési hibák javítása ugyanúgy megy végbe, mint a lélekgyógyítás: lelki kapcsolatot kell teremteni, tehermentesítést biztosítani, a tüneteket elemzésükkel kell leleplezni, majd függetlenítyük a nevelendőt, aki lassan megterheléseket is elbír. Ha nem is képes mindenki mindenre, a nevelés sikere érdekében bánjunk úgy a gyermekkel, mintha mindenre képes lenne. Egyéni módon neveljünk, legyünk passzvak, ne harcoljunk a gyermek ellen, adjunk neki szabadságot és önállóságot és szoktassuk bátorságra. Javító- és büntetőintézketeinket bátorító-intézetekké kellene átalakítanunk. Megértő, jókedvű, türelmes, tárgyilagos és tárgyias, őszinte és jóhiszemű érzülettel neveljünk. A nevelés eszközei közül száműzzük a jutalmat és büntetést, ellenben példával, játékkal, cselekedtetéssel, sikerkeltéssel, megbeszéléssel boldoguljunk, vagy mehezebb esetekben figyelemeltérítéssel, hibaszépitéssel, tréfálózással. Ezek a nevelési elvek, egyeznek a Biblia és a nagy költők felfogásával és a nagy önnevelők tanuságaival. Minden ember arra törekszik, hogy értékes legyen és megbecsüljék.

Egy beszámolóban érzésem szerint nincs helye ilyen fontos elvi kérdésekhez való állásfoglalásnak. Az individuálpiszichológia pragmatizmusa, racionalizmusa, naiv optimizmusa és túlzott önbizalomra nevelése nagyon vitatható vonások. De ne ítéljük meg a tárgyat: Máday professzor erről akart képet adni és a kép tőkéletes. Konkrét példák gazdag tömege, világlágos és meggyőző előadásmód tisztán ábrázolja e tan erényeit és hibáit. A szerkesztés kissé szigorúbb keresztülvitele egyes tartalmi ugrásokat megakarított volna.

Harkai Schiller Pál.

Tettamanti Béla: A legszükségesebb német szavak és fordulatok jegyzéke

Segédkönyv a középiskolai német nyelvtanításhoz. Szeged, 1941. 223. l.

A tudatos és tervszerű idegen nyelvtanítás módszerének fejlődése szempontjából fontos, nagyjelentőségű, úttörő munkával van dolgunk. Még a gazdag német nyelvkönyv- és szótáriróadalomban sem találunk olyan szakkönyvet, amely a mindennapi élet gyakorlati szükségleteit, valamint a szellemi élet művelt köznyelvi igényeit is kielégítő, legszükségesebb szavakat és irodalmi értékű fordulatokat a *tárgyi valóság* kategóriái szerint csoportosítaná.

A Tanterv és a Részletes Utasítás a *gyakorlatibb célkitűzés mellett* a *beszédgyakorlatok* és a *szókincs* fontosságát, a szókincs *lassú, de*

határozott» fejlesztését hangsúlyozzák. Érthető, ha mind a *tanítás gyakorlata*, mind pedig az arra vonatkozó *módszeres elmélkedés* fokozottabb gondokkal fordul a beszédgyakorlatok és a szókincs kérdéseire felé.

A szerző két kérdésre keresett választ. Meg kellett állapítania, hogy a *szókincsnek melyik részére* kell a gimnáziumi német nyelvtanításnak különösebb gondot fordítania és a szükséges szó- és fordulat kincsanyaga milyen módszerrel sajátítható el a legkönnyebben és a legalaposabban. A külön értekezésnek is tekinthető *Bevezetés* megismertet bennünket a szókincs-irodalommal és a szerző által alkalmazott módszerrel. Käding-Morgan és Bakonyi szótárak készítésekor a *teljes* szóanyagot vizsgálták és a szavak gyakorisági mértékszámát válogatott irodalmi anyagon *tiszta, egészen nyers »statisztikai módszerrel«* állapították meg. Morgan és Bakonyi gyakorisági szójegyzéke a szavak mennyisége tekintetében szolgált útmutatásul a szerzőnek. Ők azonban az összes szófajtákat (igék félmult alakjait, névmások esetéit, stb.) külön szónak vették. A szerző viszont »csak a konkrétabb tárgyi tartalommal bírót, a főneveket, igéket és melléneveket« veszi számba, mert ezek a beszédnek »legfontosabb tartalmi elemei«. E három szófajta Morgannál 4950, Bakonyinál 5280 szó jut. Az iskolai nyelvtanítás útján megtanítható szavak mennyisége tekintetében nem alakultak még ki végleges eredmények. A berlini egyetemen idegenek számára rendszeresített 8 hetes nyári tanfolyamok (kezdők csoportja, alsó, középső és felsőcsoport) kb. 8000 szót dolgoznak fel. Bitter-Puhr és Thienemann (III.—V.) nyelvkönyvei 3734, ill. 3035 különböző szót tartalmaznak. De még e mennyiség se »gyakorolható be oly mértékben, hogy... megmaradandónak volna tekinthető.« A szerző ezért nem a megtanítható, hanem az összes előforduló szavak mennyiségéhez igazodott. Mászt nem is tehetett, mert »egyetlen egy eleve elkészített szójegyzék sem írhatja elő kötelezően mindazokat a szavakat, amelyek a nyelvtanítás folyamata alatt felhasználhatók.« Ezt különben a középiskolai nyelvkönyvek irodalmi anyaga sem engedné meg. Bakonyi *Beszédre tanító német nyelvkönyve* igazolja, hogy irodalmi szövegek esetében »az előzetes megkötéshez való ragaszkodás« teljesen »lehetetlenné válik«. Könyve 403 olyan szót tartalmaz, amely a gyakorisági szótárban nem fordul elő, viszont szótára első főcsoportjába tartozó »feltétlenül szükséges« szavak közül 330 szót nem használ fel!

Egy másik alapvető kérdés volt, hogy a szójegyzékbe felveendő minden 5—6000 szót milyen *nyelvi*, illetőleg *tárgyi* kategóriák szerint csoportosítsa. A rendezés szempontjait az 1938. évi Tanterv tárgykörei adták meg. A szerző arra törekedett, hogy a csoportosítás tárgyi keretei teljesek legyenek, azaz »elférjen bennük a beszélt köznyelven kívül a szellemi jellegű irodalmi és a szó általánosabb értelmében vett szaknyelv szókincese is.«

A szerző a nyelvtanítás célját szolgáló, de az egész tárgyi valóságra kiterjedő csoportosítás kategóriáinak megállapításával a Tanterv és Utasításon kívül Schlessing-Wehrle és Franz Dornseiff munkáját felhasználva 20 fő és 906 alcsoportjával szemben 30 (16) olyan kategóriát állít fel

alcsoportok nélkül, amelyekben benső szerves összefüggés alapján 3410 (627) főnevet, (1384) igét és 770 (146) melléknevet, összesen 5564 (1002) szót helyez el. (A zárójelben levő adatok a kezdők német szókincsére vonatkoznak.) Az illető tárgykör szükségesnek tartott szavait »a középiskolai nyelvtanítás céljának« megfelelően válogatta ki. »Mindenütt azokat a szavakat és kifejezéseket kerestem ki, amelyek képessé teszik a középiskolát végzett növendékeket arra, hogy az illető tárgykörnek megfelelő egyszerűbb német szövegeket minden nagyobb nehézség nélkül megértse, a róla való mondanivalóknak németnyelven kifejezést tudjon adni, s egyben alkalmasak arra, hogy az illető körben további nyelvi tájékozódást megkönnyítsék.« Figyelemreméltó, hogy a szerző, mivel meggyőződése, hogy a nyelvi kifejezések a nyelv »legbensőbb lényegét« tárják fel, csak német szerzők által idézett fordulatokat használt fel.

Az Utasítás végrehajtása megkívánja, hogy a tanár állandóan »tájékozott legyen« a már elsajátított és a még elsajátítandó szó és fordulatkincs tekintetében. Mivel a nyelvtanítás nemcsak új szó és fordulatkincs átadásából áll, hanem a már megtanult és részben feledésbe merült passzív szókincs aktiv szókinccsé alakításáról is állandóan gondoskodni kell, a tudatos és tervszerű nyelvtanítás, a fokozatos, de határozott szó- és fordulatkincs bővítése szempontjából a tárgyalt mű igen komoly segítséget jelent.

Ehhez a munkához a középiskolai és egyetemi német nyelvoktatás terén szerzett több évtizedre visszanyúló tapasztalatokon kívül széleskörű irodalmi tájékozottságra, fontos mérlegelésre és lelkiismeretes válogatásra volt szükség. A szerző didaktikai szempontból hasznosítja a köznyelvről könnyen megfelelő Kädling-Morgan—Bakonyi tiszta statisztikai módszerének és Cser János élő beszélt nyelvet kutató szabad asszociációs módszerének bírálata útján kapott eredményt.

Külön érdeme a könyvnek, hogy a kezdők és haladók szókincsét különválasztja és betürendes szójegyzéket is ad.

A szerző tanulmányainak csak a szókincsre vonatkozó részét adta közre. A módszerre vonatkozó kutatások külön kötetben látnak majd napvilágot. Munkáját a szerző segédeszköznek szánta, bár az jóval több annál. Olyan önálló kezdeményezés, amely a tantervkészítésre, a tankönyvírásra és a tudatos idegen nyelvtanítás módszerének fejlődésére is igen jóhatással lesz. A könyv alapos áttanulása észrevétlenül vezet be a német nyelvet tanulót a német nyelv szellemébe, logikájába, érzés- és érzelékincsébe. A tulajdonképpen 4 részből (Előszó, A legszükségesebb szavak és fordulatok jegyzéke, A kezdők német szókincsé, A legszükségesebb szavak betürendes jegyzéke) álló szó- és fordulatkincsgyűjteményt komolyan ajánljuk a német nyelvet tanítók és tanulók figyelmébe. A tanulmány 2. része igazolja majd, hogy a könyvben érvényesülő elvek a komoly nyelvkönyvi kritika alapjai is. Befejező szavaiban a szerző hangsúlyozza, hogy: »Végső feleletet arra a kérdésre, hogy mennyi hasznot jelent ez a szójegyzék a középiskolai nyelvtanítás számára, csak a tanítás gyakorlata adhat.«

Könyvét azzal a kéréssel ajánlja a német nyelvet tanító szakértársak figyelmébe, hogy világosítsák fel törekvése sikeréről, »mennyiben közelítette meg kitűzött célját, hol és milyen vonatkozásban szorul esetleg kiegészítésekre vagy helyesbítésekre.«

Wieder György.

Padányi Viktor: Középkutatásunk kérdései. (Egy új magyar középkutatás-politika néhány alapvonala.) Szeged, 1941, 8-r., 66 lap.

Padányi nem a legszerencsésebben választotta meg tanulmánya címét. A népiskolai és középiskolai oktatás között mintegy középen álló oktatás elfogadott neve ugyanis »középfokú oktatás.«

A tanulmány olvasását a sokhelyen szinte rapszódikus előadásmód nagyon megnehezíti. Gyakran fölöslegesen bőbeszédű, másutt meg vázlatos. E mellett egyik részletkérdésről a másikra csapong. (Az egyes össze nem függő fejezetek közé sok helyen kénytelen elválasztó csillagot tenni.) Sok mondanivalója van, érdekesen is adja elő, de — több fegyelmezettséggel — kevesebb szóval is világosabb és áttekinthetőbb képet adhatott volna.

Kísérjük végig a tanulmány gondolatmenetét.

A fejlődő élet a közoktatással szemben az új korban új igényeket támasztott. A klasszikus alapon felépülő ú. n. magasműveltséget nyújtó és elsősorban tudományos pályákra előkészítő középiskola (a gimnázium) mellett ez új igények kielégítésére a gyakorlati célokat szolgáló középkutatás (vagyis megszokott nevén: középfokú oktatás) fejlődött ki.

A jobb gazdasági pályák és a közigazgatás felvevőképesége nő. Személyzetük jelentős részétől azonban nem humanisztikus műveltséget követelnek. Ennek a rétegnek a gimnázium nyújtotta magasműveltségtől eltérő, más szempontú, és anyagú műveltségre van szüksége.

Ezt a célt kívánta szolgálni — a reáliskolával való átmeneti kísérletezés után — az 1868-ban életre hívott polgári iskola. Létrejöttének körülményei, korát messze megelőző célkitűzése és iskolaszervezetünkben való bizonytalan helyzete azonban semmiképpen sem tették alkalmassá arra, hogy a hozzáfűzött reményeket valóra váltsa.

1883-ban minősítési jogait nyirbálták meg, 1889-ben pedig az egyévi önkéntességi jogot vonták el a hat osztályt végzettektől. Ezáltal a hatosztályú polgári iskola, mint öncélú középfokú iskola elvesztette életképességét.

A 3, illetőleg 4 évfolyamúra kiépített felső tagozatból a szakirányú középfokú iskolák keletkeztek, melyek rövidebb, hosszabb együttélés után leváltak a polgári iskoláról és önállósultak. Ezeknek előkészítő iskolája azonban mindvégig a polgári iskola maradt.

Az 1938. évi XIII. t. c.-kel nagy átalakulás ment végbe iskolaszervezetünkben. Az eddig középfokú szakirányú iskolák helyét az új gyakorlati középiskolák, a tanítóképzők helyét pedig a liceumok foglalták el.

Padányi öncélú közép(fokú) oktatásunk iskoláját a liceumban látja. S úgy látszik, a közvélemény is azt látja benne. Ezt bizonyítja az 1940/41.

Magyar Paedagogia LI. 1—3.